

РЕЦЕНЗІЇ

Ю. С. ГАНЖУРОВ

**УКРАЇНЬСЬКА ВЛАДА І ОПОЗИЦІЯ В РАКУРСІ
ПОЛІТОЛОГІЧНОЇ ДУМКИ***

Нинішній стан української політичної науки актуалізує потребу фахової конкретизації тих явищ і процесів, що відбувається у вітчизняному соціумі як результативні категорії еволюції та взаємодії інститутів державної влади та громадянського суспільства. Тому видається важливим аналіз спеціальних праць науковців щодо осмислення ключових аспектів політичного життя нашої країни на шляху комплексної адаптації системи державорегуляторних та політико-правових відносин до європейської практики. В цьому плані колективна монографія «Політична влада і опозиція в Україні: порівняльний аналіз з зарубіжними країнами», що підготовлена науковцями Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Кураса НАН України, є, на нашу думку, актуальною та злого-

* Політична влада і опозиція в Україні: порівняльний аналіз з зарубіжними країнами: колективна монографія / за заг. ред. Ф.М. Рудича. Київ: ІПЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2016. 488 с.

денною. Про високий професіоналізм у формуванні основних напрямів дослідження свідчить логічна композиція книги: основні етапи формування влади та опозиції в сучасній Україні, суб'єктно-об'єктні параметри владно-опозиційної комунікації, національне примирення як момент солідаризації у владно-опозиційному вимірі політичного дискурсу – це ті проблеми, які стали визначальними для організації аналітико-синтетичної критики джерел, що містять фактологічну основу тематичного порівняльного дослідження українських реалій в контексті зарубіжного досвіду.

Для реалізації зазначеної мети автори монографії виконали важливе завдання атрибуції ключових понять дискурсу в контексті взаємовідносин категорій «влада» і «опозиція». В результаті однозначності відпрацьованої терміносистеми тематики дослідження став можливим послідовний виклад історії формування владних інституцій в Україні в ракурсі становлення та еволюції політичної опозиції як повноправного суб'єкта політичної комунікації. При цьому авторами слушно зазначається, що у політичній практиці й науці визначаються різні види й форми політичної опозиції: стосовно влади – лояльні та нелояльні; за способом дії – системні й ситуаційно орієнтовані [с. 72]. Власне в цьому полягає й логіка дослідження діалогічних відносин влади і опозиції, викладене в монографії за принципом проблемно-тематичної послідовності та хроніки політичних подій. Саме остання обставина стала тим утворюючим чинником, що дозволив систематизувати періодизацію сучасної політичної історії України, включаючи драматургію владних інституцій 2013-2015 рр. При визначенні рушійних сил протестної енергетики, коли опозиція набирає вагу за допомогою електорального руху, дослідники детально зупиняються на аналізі політико-комунікативних особливостей формату «політична влада, опозиція, бізнес» в частині їхньої взаємодії. Науковці зазначають, що весь великий капітал в Україні високо політизований, а за кожної зміни владних еліт нова еліта намагається позбавити попередників матеріально-організаційної бази, використовуючи законодавчий, суддівський, фінансовий й правоохоронний ресурси [с. 142-143]. Прикладів цьому чимало.

Звичайно, що це в принципі базові поняття, проте їх конкретизація системою фактів, фігурантами з числа учасників залаштунок-вих політичних процесів робить текст доволі переконливим з точки

зору аргументованої персоніфікації процесів конфліктних протистоянь та ситуативних угод поміж владою та опозицією. В цьому плані якщо розгляд конфліктного середовища навколо зазначених суб'єктів політичної комунікації видається доволі традиційним, то обраний авторами ракурс формули національного примирення як моменту солідаризації у владно-опозиційному вимірі видається своєчасним у політичному дискурсі. Як слушно зазначають автори, мета консолідації, яка актуалізувалася в українських дискусіях після анексії Криму і початку АТО на території Донбасу, торкається самого існування України як держави [с. 165]. Тому нині набувають особливої ваги спільні зусилля влади і опозиції на підґрунті національної консолідації суспільства у відповідь на серйозні виклики зовнішньої загрози. Проте при цьому не обминають автори й інших загроз, пов'язаних із реаліями функціонування інститутів державної влади в українському суспільстві. Важливо, що в монографії відверто йдеться про корупцію та пошук механізмів її унеможливлення. Вочевидь, доречним видається розглядати зазначене явище в контексті вивчення якості політичних еліт, усвідомлюючи, що реалізація культурологічних програм їхнього морально-етичного виховання дасть позитивні результати у поєднанні із задекларованою, проте досі малоефективною практикою ротації суб'єктів державної влади та опозиції.

Моделювання можливих форматів взаємовідносин влади й опозиції в Україні видається проблемним без врахування світової практики розв'язання зазначеного питання в частині пошуку форматів боротьби за домінуючі позиції в соціумі, що перебуває у стані перманентної політичної турбулентності. Тому автори монографії приділили посилену увагу аналізу категорій загального та особливого в здійсненні механізму взаємовпливу влади та опозиції в країнах СНД і Балтії. Пошук відповіді на такі питання, як сутність опозиції в Російській Федерації, природа влади й можливої опозиції в сучасній республіці Білорусь, проблемні зони євроінтеграції Молдови, доречність поняття «опозиція» в умовах суперпрезидентської республіки (на прикладі держав Центральної Азії), кореляція влади й опозиції в державах Закавказзя закладає серйозні підвалини для порівняльного аналізу в контексті політологічної ретроспективи з українськими реаліями. До певної міри перехідною площадкою для

пошуку аналогій є розділ монографії, присвячений політичному функціонуванню влади та опозиції в країнах Балтії.

Важливо, що авторами, кожен з яких створював свій розділ відповідно до зазначених питань, обраний єдиний уніфікований підхід до аналізу проблем – важлива якість колективної монографії. В його основу були покладені порівняльні характеристики активних акторів політичного життя, його історико-соціологічна палітра, динаміка функціонування громадських рухів, роль і місце політичних партій у формуванні як владних інституцій, так й опозиційних рухів, що дало можливість зробити достатньо переконливі висновки. Вочевидь, порівняльний аналіз політико-правових і соціально-економічних умов становлення та функціонування владних інституцій, опозиції, з одного боку, в Україні, а з іншого – на прикладах новітньої історії більшої частини пострадянських країн дає можливість для оцінки стану та визначення перспектив еволюції політичної системи України. Проте пошук окремого, особливого та загального у діалогічних відносинах української влади й опозиції неминуче актуалізує потребу моделювання оптимальних форматів наближення українського істеблішменту до політичного життя західного світу. Через це важливим вбачається ретроспективний аналіз демократичної моделі взаємодії альтернативних суб'єктів політики у Великій Британії, ФРН, Франції, Швейцарії. Саме в цьому розділі міститься глибокий виклад матеріалу, що відбиває досвід законодавчої організації діяльності владних інституцій. Зокрема теоретичні засади та практичний досвід парламентаризму розкривають зміст західноєвропейського громадянського суспільства. Важливо, що розгляд зазначених питань закладає аргументативну основу для висновку про те, що в Україні «заміна розбалансованої системи державних інститутів... моделлю чіткого розмежування владних повноважень, забезпечення механізму стримувань і противаг сучасних форм безпосередньої та представницької демократії, наявність офіційної опозиції – невідкладні завдання, які належить вирішити президентові, парламенту та уряду» [с. 474-475].

Таким чином, колективна монографія «Політична влада і опозиція в Україні: порівняльний аналіз з зарубіжними країнами» містить професійні відповіді на актуальні питання, що ставить перед науковим загалом, широкою громадськістю важкопрогнозоване політичне життя України.